

CRKVA SV. ŠIMUNA

drali. Očuvano se i nekoliko baroknih portreta umj. vrijednosti (Narodni muzej). Primjerci drvorezbarstva su ormari u sakristiji Sv. Frane (1724), oltarni kipovi u istoj crkvi, kipovi u katedrali, bratimski znakovi i raspela u raznim crkvama. Barokna štukatura izrađena je u crkvi Sv. Marije 1744. a slični je ukras izradio 1793. C. Somazzi u crkvi Sv. Ivana, porušenoj 1844. Očuvano se i dosta proizvoda zlatarskoga obrta u svim zadarskim crkvama i riznicama. Od baroknoga namještaja očuvano je vrlo malo, dok je, naprotiv, očuvan znatan broj primjeraka crkv. vezanoga ruha, koje je pohranjeno u katedrali, crkvi Sv. Frane i u drugim crkvama.

Najstariji je klasicistički arhit. zahvat pregradnja Kneževe palače po projektu F. Zavorea 1804. Za franc. vlasti kao profesor crtanja djelovao je rim. arhitekt B. Mazzoli, koji je izradio projekt pregradnje samostana Sv. Krševana u strogim klasicističkim oblicima (nije ostvareno). U trećem i četvrtom desetljeću XIX. st. djeluju arhitekti: Paul Hatzinger, A. de Romanò i V. Presani. F. Haelzel izradio je projekt za pregradnju nadbiskupske palače, koji je reduciran i po njemu je palača obnovljena 1832. Zalaganjem generala F. L. Weldena demilitariziran je jedan bastion i na njemu je uređen gradski perivoj (1829). Do sred. XIX. st. u skromnijim klasicističkim oblicima sagrađeno je nekoliko zgrada. God. 1859. pregrađeno je u neogotičkim oblicima jugozap. krilo franjevačkoga samostana, a 1869. crkva Sv. Mihovila. Na gradskome su groblju sagrađene 1866. kapela u neogotičkom slogu te arkade u neorenesansnim oblicima. God. 1863–65. sagrađeno je novo kazalište (projekt E. Trevisanato). Krajem 1868. Z. je proglašen otvorenim gradom, što je označilo novu etapu u urbanom razvoju. Do 1875. porušene su gradske zidine na JZ strani grada i jedan bastion u luci. Sve do poč. XX. st. u arhitekturi prevladava historicizam. Na novoj promenadnoj obali s JZ strane grada sagrađeno je 18 velikih zgrada, uglavnom četverokatnica s neorenesansnim ukrasima (1875–1906). Ističu se zgrade Liceja Sv. Dimitrija (sada Filozofski fakultet), sagrađene 1901–06. po projektu K. Susana iz Beča. Bečki arhitekt R. Melichar, učenik Otta Wagnera, projektirao je zgradu Austrougarske banke 1909, a arhitekt Spinler iz Graza zgradu suda u ranorenesansnim oblicima 1902. te bečki arhitekt Friedler palaču Luxardo (završena 1915). K. Waidmann iz Zagreba projektirao je bolničke zgrade podignute 1887. U projektiranju i gradnji mnogobrojnih javnih, stambenih zgrada kao i vila na periferiji sudjeluje više domaćih i doseljenih arhitekata: T. Alačević, Č. M. Iveković, L. Wolff, D. Marcocchia (kavana »Central«, 1890), G. Mazzoni, A. Matzenik, G. Polli, E. Nikolić (Industrijska škola, 1909), A. Jelenković i dr. Po projektu engl. arhitekta T. G. Jacksona nadograđen je zvonik katedrale (1891–93), a po projektu Č. M. Ivekovića sagrađena je crkva u Arbanasima 1906–07. Važan je urbanistički zahvat bila gradnja prometnice oko luke u uvali Jazinama i proboj zidina s ist. strane 1907; na taj se način pov. jezgra povezala s novim gradskim predjelima preko luke, Voštarnicom i Brodaricom, gdje su podignuti

industrijski pogoni te sagrađene vile i stambene kuće. Na površini utvrde (Forte) uređen je gradski park 1888–90. — U zadarskome slikarstvu XIX. st. ističe se F. Salghetti-Drioli koji djeluje 1835–77. U to doba rade u Zadru i V. Poiret (oko 1840) i G. Miani (1832–60). U drugoj pol. stoljeća radi A. Zuccaro (portreti, oltarne slike u Salima i Žmanu). I. Skvarčina izradio je 1857. oltarnu sliku za crkvu u Arbanasima. Potkraj stoljeća i poč. XX. st. I. Žmirić (Smirich), konzervator i slikar, izradio je više oltarnih i alegorijskih slika. U katedrali se nalazi klasicistički oltar što ga je 1805. izradio mlet. kipar P. Onega. Na gradskome je groblju nekoliko neostilskih spomenika. Vrijedna je kapela obitelji Borelli, djelo I. Rendića (1886–88). Poč. XX. st. u Zadru djeluje kipar B. Bersa. U razdoblju 1918–41 (pod tal. vlašću) obala u luci spojena je s obalom na JZ strani poluotoka, na mjestu nasipa-lukobrana sagrađen je 1926. široki gat, a 1929. most preko luke. Nova općinska palača iz 1934. primjer je lažno monumentalne i neusklađene arhitekture (arhitekt V. Fasolo), a sličnih je značajki, premda nešto modernijega izraza, i zgrada osnovne škole. Prije II. svj. r. sagrađene su jedna vila i zgrada današnje poliklinike u oblicima moderne. Nakon rata u obnovi porušene gradske jezgre sudjeluju mnogi projektanti. Regulacijski plan iz 1948 (M. Kovačević, Z. Stričić, B. Rašica) zbog nepoštivanja ambijentalnih vrijednosti pov. jezgre nije prihvaćen, te je 1953. raspisan natječaj za novi plan. Od tri nagrađena plana B. Milić je izradio sintezu, po kojoj se pristupilo obnovi. Pojedine stambene i javne zgrade u pov. jezgri projektirali su A. Albini, H. Bilinić, J. Denzler, N. Šegvić, S. Gvozdanović, L. Horvat, I. Bartolić, M. Grakalić, I. Vitić, M. Fučić, B. Rašica iz Zagreba, te S. Šimatić, S. Čulić, B. Petričić, B. Paleka, I. Novak iz Zadra, zgradu Fonda socijalnoga i zdravstvenoga osiguranja I. Vitić, upravnu zgradu »Turisthotela« B. Milić, tržnicu M. Budisavljević, lutkarsko kazalište S. Bačić-Marušić, muzejski sklop u samostanu Sv. Marije projektirao je M. Kauzlarić, a projekte za obnovu i pregradnju oštećenih zgrada izradili su J. Budak (dispanzer za dječje bolesti, Licej Sv. Dimitrija, riblji restoran), S. Šimatić (zgrada suda, omladinski dom u Citadeli), I. Novak (ostaci samostana Sv. Krševana za Narodni muzej). Izvan jezgre projektirao je zgradu pošte S. Čulić, školske zgrade M. Budisavljević, veslački klub A. Marinović-Uzelac, dom umirovljenika P. Marušić i S. Bačić-Marušić, stambeni blok »Vrulje« S. Bačić-Marušić. Na Puntamici objekte na plaži Borik projektirao je Z. Požgaj, regulacijski plan za hotelski kompleks »Borik« B. Milić, a hotelske zgrade S. Šimatić, B. Paleka, I. Novak, B. Milić i Z. Bregovac. Hotel »Kolovare« projektirao je A. Turina, željeznički kolodvor S. Šimatić, nove bolničke zgrade I. Plavić. Postmoderni oblici odlikuju djela A. Uglešića (marina i upravna zgrada »Tankerkomerca«), N. Bašića (tvornica SAS, košarkaški klub, obnova Gradske lože), N. Letinić (autobusni kolodvor) i V. Ravnikara (proširenje